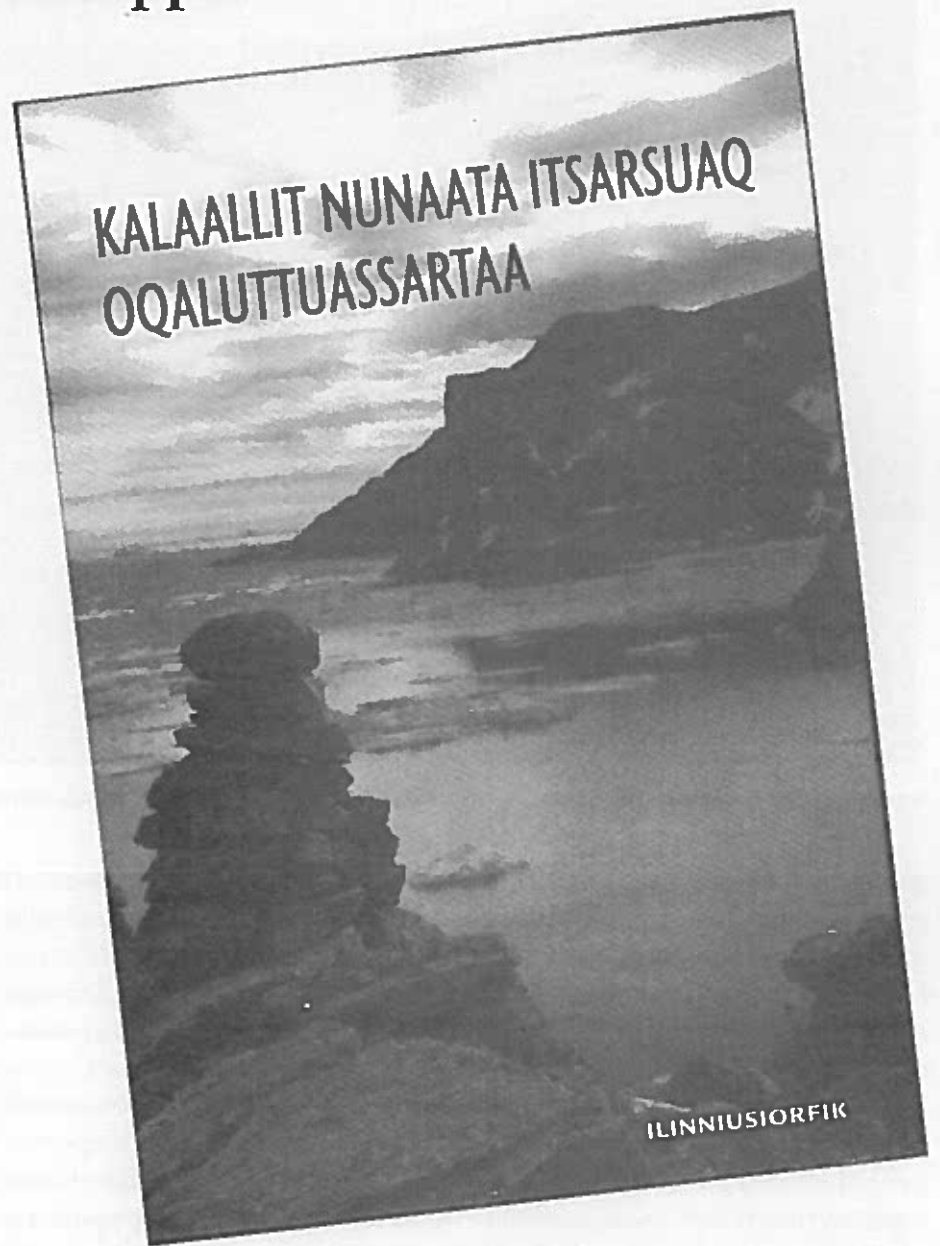

Qanoq pilluartigisimappat

Hal: Atuagangaatsiarsuaq 432-inik quppernilik qallunaatuumit kalaallisuunngortitaq ilisimatuut arlalinnguit ataatsimoorussaas "Kalaallit Nunaata itsarsuaq oqaluttuassartaa" ukiortaaq aallartilaartoq Nunatta Katersugaasiviani Allagaateqarfianilu saqqummersinneqarmat peqataavunga. Kalaallisuunngortitsisuuvoq suliffeqarfimmi taasanni inspektoritit sulisimasoq soraarneq Mariane Petersen.

Atuagaq anngajaarsuuvoq uuttuutugalugit 27,5 cm x 20 cm, aammalu qeratasuumik ungaloqarami innarluni ilorrisaavillunilu atuagassaangilaq. Ilinniakkamik angisuumik ilinniagarani ilisimatuut allagaannik atuagassinneqarneq imaannaaneq ajorpoq, atuarnermi taamaattoq aamma sungiusagassanut ilaasarmat, aammalu inuinnartut atuassallugu pissarsinassusia killeqassamat paasinngisat amerlassammata. Taamaattorli tamaat atuareerlugu oqaatigissavara siunniullugit isummakka atorfissaqanngitsut; atuagarmi tigumiarlugu oqimaakaluaqaluni imaata allaaserisartai paasiuminaatsuliaanngillat. Akerlianilli nunap matuma inoqalertarsimaneranut paasissutissarpassuarnik tunniussaqarput.

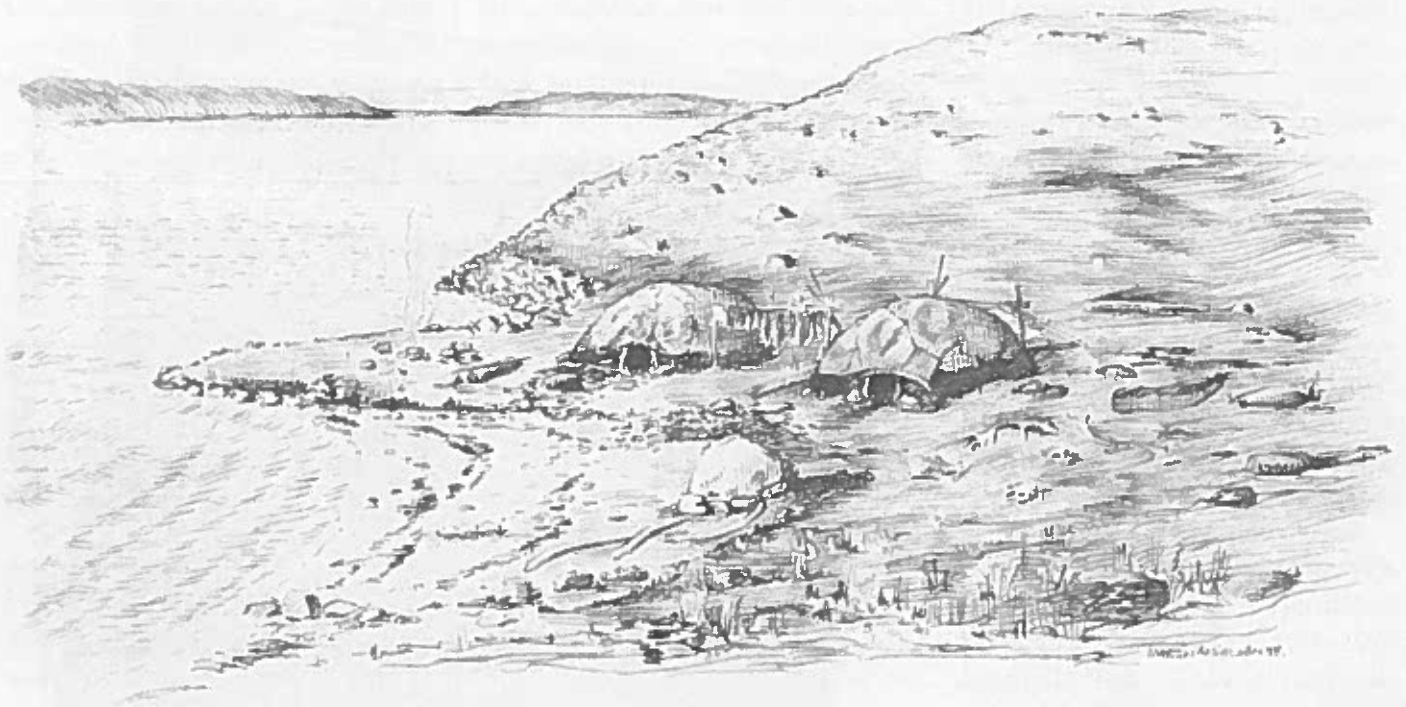
Atuagaq arlalinnik immikkoortoqarpoq, tamarmik oqaluttuaralugu inuiaat assigiinngitsut ukiut 4.500-it ingerlanerini nunamut maanga nunassittarnerminni nungunnermikkut qimataasa maanna inuusunut oqaluttuaat. Maanna upperisaraarput inuiaat nunassittut inuuniarnermik piniagarsiornermillu peqquteqartartut, upperisarlut taanna atuakkami allanngortinneqanngilaq. Akilinermit nunamik matumanna inulersuisut siulliit Tunup Avannaarsuanut pisimapput Kristusip inunngornera ukiunik 2500-inik sioqqullugu, tassa ukiut

4500-it missaanni matuma siorna. Taavanersuaq ukiuni hunnorujuni arlalinni inooriarlutik tammarput, tullii kingorna takkuttut aamma taama pipput; inuussutaat sakkuisa nalunaarpaat tassaasimasut nunap immallu uumasui. Nunasisut pingajui sisamaat tallimaallu immikkulaaq soqutiginarput. Dorsetit kingulliit suli nunatta maannaa Avannaarsuanik taasartakatsinni najugaqartut inuiaat thulekulturi inuunik taaneqalersut kitaani Alaskap tungaanit pisuugunarlutik takkuppet sakkoqarnermikkut naleqqussarnerusimaqalutik. Tamatumali

missaanni, tassa ukiut 1000-it matuma siorna aamma nunatta kangianit Islandlimit takkuppet 'qallunaatsiaanik' taagukkavut. Nunap avannaanut nunassittut qimataat tunngavigalugit misissorlugit paasinarneqarsinnaasut kangianit Kujataanut nunassittut qimataasa misissuiffignerat allagaatinik uppernarsaasiorlugu ingerlanneqarsinnaavoq.

Thulekulturi inuttai qallunaatsiaat nunap kujataani najugaqalerne-rannit ukiut 200 missaanni kingulliul-lutik takkussimasorisapput. Avane-rsuup nunataata ilaa Akilinermit qa-

Annertusuaqqap Nuua nunaqarfiugallarami taama isikkoqarsinnaavoq. Atuakkamit tigusaq Martin A. Nielsenip titartagaa.

nittoq inuiat pingasuit naapiffiattuttaaq ilimagineqarpoq, tassa Dorsetimiuut nutaanerit, Thulekulturip inui qallunaatsiaallu naapiffigisimagunarpaat atortut sakkullu nassaat tunngavigalugit. Qallunaatsiaat taavungarsuaq piniariartarsimasorisaapput. Kingorna Thulekulturip inuttaasa ilaat kujammut illuarterput, naapitatik qallunaatsiaat kujammut ingerlasarmata aqqutaa tusarsimassanerpaat; ilaalli kujammukartortatik tunullugiut sulivannarparterput nunarsuarlu avannaqqullugu Tunu siaruarfigalugusineriaa atuarlugu kujavarterlutik.

Kalaallit Nunaannik inuleeqqaartut kikkuiusimanagerat sumillu ikaarsimanagerat nalunarpoq, taamalu oqaasii suusimassanersut paasineqarsinnaanatik. Sakkuisali misissornerisigut Eigil Knuthimit taaneqarput Independence I aamma II, inuiaat marluit najugaqaqatigiinnigitsut. Kingulliilli siulimik inuuffigisaanni aamma nunap immallu tunniussinnaasaannik inuuniuteqarsimasut ujaraannarnillu

sakkoqarlutik. Upperisarsiornerat aamma paasineqanngilaq inuttullu isikkui qanoq issimanagerat ersersarneqarsinnaanatik toqusortatik sumut pisarsimanageramikkik takussutissaasinaasunik pissarsisitsinatik.

Taamaammat atuakkap atuanagerani annerusumik paasiumasanut apeqqutinnigorlutik takkuttut akissutissaat amerlagaluaqaat, akissutissarsissaanni misissuinerit sulivannarnerusariaqartutut atuakkami toqqaannangikkaluamik oqaatigineqarpoq. Sooruna nunami maani inuuleraluit nunguttarsimasut, peqquataasinnaasut klimamik tunngavilerneriqarnerat paasiuminarpoq, annermik qanga silaannaap qanoq issimanageranik paasisat amerliartortullugit. Nunassittartut nunataaminni imminnut naleqqussartuaannarsimapput nunap avannamut sineriaata ilaani inalunniit kujataani kiannerumaami najugaqaralarunik. Maanna maani inuusut Thulekulturip inuttaasa kinguaaraat, atammersoqaagullu. Siulitta Dorsetit

kingulliit naapissimavaat immaqalu ilaliullugit, taamaanngippat akeqqerfigalugit qimaatissimasinnaavaat; aammattaaq qallunaatsiaat naapissimavaat nungunnerinullu nunaqqatigisimallugit, allaallu akeqqersimanagermik oqaluttuaateqarpugut. Qallunaatsiaat 18-it siulitsinnit toqutaasimanagerat uppernarsarneqarsinnaasimavoq, kisiannili Østerbygdenimiinnaq. Atuakkami iluamik apeqqutigineqanngilaq qallunaatsiaat nungunnerat sumik peqquteqarnerisooq, sor-suunnikkut nungbutaasimanagerat kisiat upperissallugu tunngavissaqartitanani. Maanili inuugallaramik siuarsimassusiat tupinnangitsumik uppernarsaatissarpassuaqarpoq. Ukiut akulliit naanerisa kingorna sila nillernerulermat nassaatigut ersinngilaq atisamikkut illoqarnermikkullu naleqqusarsimanagerat, imaluunniit kalaallinut akuliussimanagerat, tassa imarmiut amiinik atisaqalersimagunangillat naak puiserpassuit nunamilu pinia-gassat aamma inuussutigisimagaluar-

Diskop Kangerliumanersuani ukilivlusarsimasoq Annertusuaqqap Nuuanittoq. Atuakkamit tigusaq Jens Fog Jensenip assilisaa.

lugit, illoqarnerminnilu kalaallit illuisut ittunut nussorsimagunaratik.

Itsarnitsanik misissuisartut manna tikillugu paasisaat atuakkami sammineqartut, aammalu inuiaat nunasittarsimasut "tullerriarnerisa" immikkoortiternerinik paasisaat ajasoornarput. Allaat Independencit arlaasa nalaanni, ujaraannarmik sakoqarallarnermi, inuit ilannguat malittarisinnaasimavaat, immaqa 'toorlat-tunnguamik' taasinnaasarpurput. Inuiaqatigiinguit amerlanngitsut ilannguat sakkuliullaqqissorsuit akornanni nalusorta, suliani inerlugulu napsussanngoraangamiuk tamatigut ajutoortarsimavoq napiffissarinngisaatigullu napillugu. Nassaat taamaattut ulluinnarni inuuneq ersersiallassinnaasarpaat takorluuilersitsillutillu. Ilaasamisa qanoq appisaluuttarpaat.

Hans Egedep ullorsuutaani siumugassat ilagaat inuiaat tikisani imminnut taasartut "kalal", ullumikkutut 'kalaallit'. Atuakkami matumani nu-taarsiassanut ilaavoq oqaatsip taassu-

ma sumit pinngorsimasinnaanera. Oqaasilerisut tunngaannit qangali saqqummiussaasarpoq "skrælling" naggiusinnaasoq, inuit oqaanni 'sakaaleq', isumaqarsorisaasarluni 'quloroq', atuakkamili isumagisinnaasaa alla taaneqarpoq tassalu 'skrá' isumaa 'ameq' imaluunniit 'allaffissiaq'. 'Kalaaleq' siunnersuutigineqarpoq tassaasinnaasoq oqaatsimit 'klædast'-i-mit pisoq, isumagalugu 'inuit (amer-mik) atisallit'. Uppernarpassipooq inuit oqaanni taaneqarsinnaagami 'kalaa-lasi'. Oqaatsit arlaat sorleq eqqorner-soq maani eqqoriarneqassanngilaq.

Kalaallisuunngorlugu nutsernera ataatsimut isigalugu suliaavoq anner-tooq eqqarsarnangaatsiartussarlu. Nutsernera atuaruminartumik inigaa-voq, nutserisulli allatut ajornartumik ilisimatuutut oqaatsit kalaallisut oqaasertaleruminaatsut qallunaatoorneri atuinartariaqartarsimagai isumaqar-narpoq, soorlu 'midtergangsboligit', 'kulturlandskabi' allallu immikkuulla-rinnerusut. Aammali qimmilinni alli-

sarsimannginnera peqqutaanerpoq iperaataq 'ipulersimagamiuk', 'tiiaru-ternagu'. Allaatsip maanna atuuttup malittarisasa ilanngui allaasitoqqami malittarisanut naapertuupput. Atua-gaq Ilinniusiorfiup naqitertitarim-magu kukkunersiornerani aqqitaas-saaluit tappiffigineqarnerusimasaria-qaraluarput.

Atuagaq kikkunnut tamanut arajut-seqqunanneqaaq nunatta oqaluttu-assartaanut soqutiginnittunut. Nuna-seqqaartut kinguliisalu nunaat inoori-aasiallu paasisaqarfigiumagaanni sa-neqqutassaannngilaq.

Kalaallit Nunaata itsarsuaq oqaluttuassartaa Aaqqissuisoq Hans Christian Gulløv Kalaallisuunngortitsisoq Mariane Petersen Qupp. 432, akia atuarfinnut 279,30 kr. Ilinniusiorfik 2007.

